

Receive Date:
13/5/2022

Accept Date:
10/6/2023

**Research
Article**

Vol.19, No.2, Serial 36

Autumn & Winter
2022-23

pp.: 141-160

Developing A Model of Topics Related to The Educational Competence of Technical and Professional University Students From The Experts Point of View

DOI: 10.22070/TLR.2023.16272.1267

Mohammad Hadi Azizli¹, Nader Shahamat^{2*}, Ebadollah Ahmadi³,
Reza Zarei⁴

1. *PhD student, Department of Educational Management, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran.
Email: azizli_mh@yahoo.com*
2. *Assistant Professor, Department of Educational Management, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran. (Corresponding Author)
Email: nader_shahamat@yahoo.com*
3. *Assistant Professor, Department of Educational Management, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran.
Email: eduadministration@miau.ac.ir*
4. *Assistant Professor, Department of Educational Management, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran.
Email: dr.rezazarei1972@miau.ac.ir*

Abstract

The aim of this research was to identify the dimensions and components of the educational competency model in the students of technical and vocational university. This research was conducted qualitatively using thematic analysis approach. The method of data collection included semi-structured interviews with the participants and the study of relevant high-level documents. People were selected by targeted sampling with the criteria of at least 15 years of teaching and research expertise and familiarity with technical and professional education and having a related field of study with the participation of 22 experts and experts until the theoretical saturation stage. The process of data analysis was carried out by using the Atride-Sterling method and in three stages of breaking the text and coding the quotes, exploring the network of themes from the text, integrating the discoveries and presenting the research model. The topic network, based on a certain process, organizes the basic topics (codes and key points of the text), the organizing topics (topics obtained from combining and summarizing the basic topics) and comprehensive topics (higher topics that include the principles governing the text as a whole). it gives Validation was done during data analysis and their convergence was confirmed. The findings of the research showed that the model of educational competence of technical and vocational university students includes 17 components and 3 dimensions (strategic factors of competence, technical competence, non-technical competence). In addition, the participants mostly mentioned the dimensions of technical competence and non-technical competence, but in the above documents, the dimensions of strategic factors of competence were discussed more.

Keywords: educational competence, strategic factors of competence, technical competence, non-technical competence.

تدوین مدل مضامین مرتبط با شایستگی آموزشی دانشجویان دانشگاه فنی و حرفه ای از دیدگاه خبرگان

DOI: 10.22070/TLR.2023.16272.1267

محمد‌هادی عزیزلی^۱، نادر شهامت^{۲*}، عباداله احمدی^۳، رضا زارعی^۴

۱. دانشجوی دکتری، گروه مدیریت آموزشی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران.

Email: azizli_mh@yahoo.com

۲. استادیار، گروه مدیریت آموزشی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: nader_shahamat@yahoo.com

۳. استادیار، گروه مدیریت آموزشی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران.

Email: eduadministration@miau.ac.ir

۴. استادیار، گروه مدیریت آموزشی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران.

Email: dr.rezazarei1972@miau.ac.ir

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های مدل شایستگی آموزشی در دانشجویان دانشگاه فنی و حرفه ای بود. این پژوهش به شیوه کیفی و با استفاده از رویکرد تحلیل مضمون انجام شد. روش جمع آوری داده‌ها شامل مصاحبه نیمه ساختاریافته با مشارکت کنندگان و مطالعه اسناد بالادستی مربوطه بود. انتخاب افراد به روش نمونه‌گیری هدفمند با ملاک حداقل ۱۵ سال تخصص آموزش و پژوهش و آشنایی با آموزش فنی و حرفه ای و داشتن رشته تحصیلی مرتبط با مشارکت ۲۲ نفر از صاحب‌نظران و خبرگان تا مرحله اشباع نظری صورت گرفت. فرایند تجزیه و تحلیل داده‌ها، با بهره‌گیری از روش آتراید-استرلینگ و در سه مرحله خرد کردن متن و کدگذاری نقل قول‌ها، اکتشاف شبکه مضامین از متن، یکپارچه کردن اکتشاف‌ها و ارائه الگوی پژوهش انجام گردید. شبکه مضامین، بر اساس روندی مشخص، مضامین پایه (کدها و نکات کلیدی متن)، مضامین سازمان دهنده (مضامین به دست آمده از ترکیب و تلخیص مضامین پایه) و مضامین فراگیر (مضامین عالی دربرگیرنده اصول حاکم بر متن به مثابه کل) را نظام مند می‌کند. اعتباریابی در طول تحلیل داده‌ها انجام گردید و همگرایی آن‌ها تایید شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که مدل شایستگی آموزشی دانشجویان دانشگاه فنی و حرفه ای شامل ۱۷ مؤلفه و ۳ بعد (عوامل راهبردی شایستگی، شایستگی فنی، شایستگی غیر فنی) می‌باشد. ضمناً مشارکت ۶- کنندگان بیشتر به ابعاد شایستگی فنی و شایستگی غیر فنی اشاره کردند، اما در اسناد بالادستی به ابعاد عوامل راهبردی شایستگی بیشتر پرداخته شده بود.

نشریه علمی

پژوهش‌های آموزش و یادگیری

دوره ۱۹، شماره ۲، پیاپی ۳۶
پاییز و زمستان ۱۴۰۱
صص: ۱۶۰-۱۴۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۲۰

مقاله پژوهشی

Journal of

Training & Learning Researches

Vol.19, No. 2, Serial 36

Autumn & Winter
2022-23

pp.: 141-160

کلیدواژه‌ها: شایستگی آموزشی، عوامل راهبردی شایستگی، شایستگی فنی، شایستگی غیر فنی.

مقدمه

قرار گرفتن در مسیر رشد و توسعه پایدار، یکی از آرمان‌های جوامع بشری است. رشد اقتصادی، تحرک اجتماعی و پویایی فرهنگی در هر جامعه‌ای به سرمایه انسانی شایسته و توانمند نیاز دارد. این مهم را می‌توان از طریق نظام آموزش فنی و حرفه که به عنوان پدیده‌ی بسیار مهم و چندوجهی با ساختارهای متنوع و کارکردهای متفاوت و پیچیده شناخته می‌شود، دنبال نمود [۱]. نظام آموزشی فنی و حرفه‌ای از فلسفه درون‌زا و با نشان دادن ظرفیت واقعی خود در معادله توسعه نیروی انسانی حرکت می‌کند و بدنال رشد و پرورش نیروی انسانی شایسته در جهت خودکارآمدی و رسیدن به شکوفایی و توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی است و هدف آن پاسخ‌گویی به نیازها و الزامات واقعی کشور می‌باشد [۲]. برای قرار گرفتن در این مسیر باید با ارائه آموزش شایستگی محور، در نظام آموزش فنی و حرفه‌ای حرکت کرد. استراتژی تقویت و توسعه نیروی انسانی شایسته از طریق دنیای آموزش و دنیای کار در زمانی که اقتصاد جهانی همواره با دانش، نگرش، مهارت و رقابت جلو می‌رود از اهداف اصلی این آموزش می‌باشد. شایستگی آموزشی ابزاری مهم در جهت تغییر و نوآوری در ارائه با کیفیت این آموزش‌ها و به عنوان محرکی مهم برای پر کردن شکاف‌های بین تئوری و عمل، توسعه شایستگی‌ها و مهارت‌های شغلی مورد نیاز دانشجویان در جهت مقابله با تغییرات سریع دنیای کار و آماده‌سازی نیروی شایسته و ماهر می‌باشد [۳]. شایستگی آموزشی در آموزش فنی و حرفه‌ای در سراسر دنیا دستاوردهای کیفی زیادی را به همراه داشته است، که از جمله آن می‌توان تمرکز بر نتایج و پیامدها در استرالیا، بازار پراکنده توام با دانش، رقابت و اقتصاد با حضور بسیاری از ارائه‌دهندگان آموزش در ایالات متحده آمریکا، رویکرد بازارگرایانه اقتصادی در بریتانیا و نگرش به طور کلی باز نسبت به آموزش تجاری و مزیت رقابتی در (استرالیا، ایالات متحده آمریکا، بریتانیا) و همچنین در آلمان، به عنوان تضمینی برای کیفیت و قابلیت اطمینان بالا و پاسخ‌گویی به تقاضای خارج از کشور است اشاره کرد [۴]. از اینرو با توجه به ضرورت شایستگی‌های آموزشی و توسعه مهارت‌های فنی و حرفه‌ای که ماحصل آن پیشرفت‌های زیادی که از این طریق در روند‌ها و رویه‌های صنعتی، رباتیک، هوش مصنوعی، فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات و نانو، بیوتکنولوژی و چندبعدی‌ها در انقلاب صنعتی رخ داده است و همچنان با سرعت بالاتر حال تغییر و تحول و تکامل می‌باشد [۵] و از طرفی به دلیل ماهیت پر جنب و جوش و پویایی که این آموزش‌ها دارند پیوسته در معرض نیروهایی هستند که باعث تغییرات و

تحولات در دانشگاه‌ها، صنعت و جامعه می‌شوند [۶]. همچنین با تلفیق علم و عمل و از بین بردن خلاء‌های ناشی از آموزش مهارت‌ها و توجه رشد و توسعه مهارت‌ها و تضمین کیفیت و اعتبارسنجی آن باعث توانمند نمودن دانشجویان در اشتغال و کارآفرینی می‌شود و زمینه انعطاف‌پذیری، یادگیری مادام‌العمر، قابلیت استخدام، شهروندی فعال و رشد و توسعه شخصی و کارآفرینی در دانشجویان را فراهم می‌نماید و آن‌ها را قادر می‌سازد تا شایستگی‌های لازم برای پاسخ‌گویی به نیازهای خود و جامعه را کسب نمایند [۷]. با این حال آموزش مبتنی بر شایستگی یک روش تربیتی مطلوب و آموزشی قابلیت محور می‌باشد که در جهت پر کردن شکاف بین نتایج یادگیری و الزامات بازار کار مدرن به طور فزاینده‌ای در رسیدن به شایستگی مهم و کاربردی می‌شود. ماهیت این رویکرد، توانایی آماده‌سازی یک متخصص، رقابتی است که نه تنها دانش، نگرش، مهارت بلکه توانایی پیشرفت حرفه‌ای موثر و ایجاد هویت حرفه‌ای را نیز دارد. واقعیت‌های مدرن بازار کار نیازمند متخصصان آینده‌ای است که ویژگی‌هایی مانند رقابت‌پذیری بالا در بازار کار، تسلط و سطح دانش بالا در زمینه‌های مرتبط با فن و حرفه خود، مهارت‌های خودسازی، توانایی فراهم کردن رشد حرفه‌ای، ایجاد قابلیت‌ها برای تحرک اجتماعی و حرفه‌ای، توانایی انطباق با شرایط متغیر خارجی و مهارت بالا در مواجهه با شرایط و چالش‌های پیش‌بینی نشده را داشته باشند. تمام موارد بالا را دیگر نمی‌توان از طریق رویکرد سنتی آموزش از طریق سیستم دانش - توانایی‌ها - مهارت‌ها به متخصصین آینده ارائه کرد، در محیط مدرن امروزی، آموزش فنی و حرفه‌ای به وضوح نشان‌دهنده الزامات برای متخصصان آینده است به همین دلیل است که رویکرد مبتنی بر شایستگی برای رسیدن به شایستگی و تولید نیروی انسانی فنی دانا و توانا در دنیای پویانده و رونده امروز مطرح می‌شود [۸]. در این شیوه ارتباط منطقی و دقیق و نظام‌مند دنیای کار و دنیای آموزش از منظر تغییرات و تحولات تاثیرگذار بسیار مهم است به ویژه آن‌چه که در دنیای کار رخ می‌دهد. در دنیای جدید کار، شایستگی حرفه‌ای مشتمل بر شایستگی‌های فنی و غیر فنی دنیای کار می‌باشد. در شایستگی آموزشی مهارت محور مجموعه‌ای از استانداردهای شایستگی دنیای کار، اهداف توانمندسازی، قلمرو و جهت‌گیری محتوا، روش‌ها، نظام یاددهی و یادگیری بر اساس شایستگی، تجهیزات، زمان، فضا، تلفیق نظر و عمل، مواد آموزشی و سنجش شایستگی و پیامد یادگیری استاندارد ارزشیابی است که دانش‌آموختگان را برای رسیدن به آن اهداف در حوزه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در مسیر هویت حرفه‌ای هدایت می‌نماید. دامنه

و بی توجهی به نیازها در آموزشی فنی و حرفه ای شده است. آموزش فنی و حرفه ای در سایر کشورهای توسعه یافته، بیشتر نظامی غیرمتمرکز می باشد و برای اجتناب از خسارت های ناشی از غیرمتمرکز بودن مطلق حرکت به سمت درجه ای از تمرکز و با تفویض اختیار و ایجاد یک نظام ملی آموزشی را انجام داده اند [۱۳]. مهمترین خلاء های دانشگاه فنی و حرفه ای در شرایط موجود عدم تأمین سرمایه انسانی مطلوب بخش صنعت، تمرکز و توجه به آموزش های دانشی، عملگرا نبودن بودن آموزش ها و کم توجهی به زمینه های توسعه مهارت ها و نگرش ها و دانش محور بودن و ضعف در توانمندی های مهارتی در فارغ التحصیلان دانشگاهی است [۱۴]. از سویی عدم انطباق پذیری و تناسب بین آموزش ها و آموخته ها با نیازها، الزامات و شرایط بازار کار در حال تغییر و تحول و اشتغال، منجر به افزایش نرخ بیکاری در بین فارغ التحصیلان می گردد [۱۵] و به تعبیری عدم اکتساب شایستگی های لازم در طول دوران تحصیل در دانشگاه حاصل می گردد [۱۶]. از طرفی با توجه به تأکید اسناد بالا دستی در زمینه ترویج فرهنگ کارآفرینی و ارتقاء و رشد توانایی علمی، فناوری و مهارتی دانشجویان با توجه بر نیازهای جامعه و آماده سازی فراگیران برای پذیرش مسئولیت های شغلی و همچنین ادغام آموزش با تربیت، مهارت و پژوهش و تلفیق عرضه محوری و تقاضامحوری اهمیت موضوع و ضرورت توجه به آن را دوچندان می نماید. بنابراین با درک صحیح و شناخت کافی از ابعاد نظری و عملی آموزش شایستگی محور و جایگاه مهارت و حرفه آموزی در برنامه های توسعه کشور و رابطه آن با نظام های درسی و آموزشی در دانشگاه فنی و حرفه ای نیاز به شناسایی ابعاد و مولفه ها به منظور پاسخ گویی و اهمیت بهبود و توسعه سرمایه انسانی در دانشگاه فنی و حرفه ای و تولید نیروی انسانی در مدل شایستگی آموزشی ضروری است. تحقق این هدف مستلزم شناخت نیازهای در حال تغییر بازار کار، انعطاف پذیری و کارایی نظام آموزشی است. توجه به نقش و جایگاه آموزش، مهارت و اشتغال و ارتباط بین آن ها و تعلیم و تربیت نسل جدید با محوریت شایستگی مهارتی ماموریت جدیدی در این زمینه به وجود آمده است [۱۷]. برای غلبه بر وضعیت موجود و رسیدن به وضع مطلوب و ارتقای این آموزشها باید

۱- در جهت تحقق تأمین نیازهای نیروی انسانی ماهر بازار کار

۲- پویایی و انعطاف پذیری نظام آموزشی

۳- به روز رسانی محتوا و شیوه های آموزشی و یاددهی

۴- فراهم نمودن زمینه آموزش مادام العمر و توسعه

شمول برنامه درسی در حوزه آموزش های فنی و حرفه ای، دنیای کار و دنیای آموزش را در بر می گیرد [۹]. اسکوا شایستگی در آموزش های فنی و حرفه ای را به معنای توانایی اثبات شده فراگیران با استفاده از دانش، نگرش، مهارت ها و توانایی های فردی، اجتماعی و یا روش شناختی، در موقعیت های آموزشی و شغلی، در مسیر توسعه شخصی و حرفه ای می داند و در واقع نمودی از مسئولیت و استقلال در شایستگی را توصیف می نماید. اصطلاحات مهارت و شایستگی را می توان با توجه به دامنه آنها تشخیص داد. اصطلاح مهارت معمولاً به استفاده از روش ها یا ابزارها در یک محیط خاص و در رابطه با وظایف تعریف شده اشاره دارد. اما اصطلاح شایستگی گسترده تر است و معمولاً به توانایی یک فرد در مواجهه با موقعیت های جدید و چالش های پیش بینی نشده برای استفاده و به کارگیری از دانش و نگرش و مهارت ها به شیوه ای مستقل و خودگردان اشاره دارد [۱۰]. به طور خلاصه می توان گفت که مفهوم آموزش مبتنی بر شایستگی دوگانه است از یک طرف تعلیم و تربیت فراگیرانی که دارای شایستگی های تخصصی و مهارتی بالایی مربوط به رشته تحصیلی و میان رشته ای در بازار کار فعلی و آینده را دارند و از سوی دیگر، شایستگی های غیر فنی یا نرم که شامل ویژگی های شخصیتی، اخلاق حرفه ای، کارآفرینی، نوآوری، تفکر و انگیزه برای یادگیری مادام العمر است. که به دانشجویان امکان می دهد تا با خودکوفایی برسند و با آینده شغلی و اجتماعی خود را ترسیم نمایند [۱۱]. در این میان در ایران عزیزمان دانشگاه فنی و حرفه ای به عنوان بزرگترین دانشگاه ماموریت گرا نقش مؤثر و مهمی در زمینه رشد و پرورش نیروی انسانی متعهد و مجرب و مهیا نمودن کارآفرینان ماهر و توانمند با اولویت های توسعه ملی و نیازهای بازار کار ملی و جهانی و اقتضات جامعه دانش بنیان با تولید مهندسی حرفه ای در جهت تحقق دانشگاه کارآفرین بر عهده دارد [۱۲].

اما در کشورمان با وجود تأکید سیاستگذاران کشور به اهمیت و ارزش آموزش فنی و حرفه ای، به دلایل مختلفی مانند؛ نبودن نگرش جامع نسبت به آموزش فنی و حرفه ای، به روز نبودن این آموزش ها، عدم تعامل و تناسب بین آموزش و بازار کار، عملیاتی نشدن قوانین مصوب، فقدان تجهیزات و امکانات مناسب سخت افزاری و نرم افزاری، عدم توجه به هرم شغلی و انتخاب نشدن هدفمند فراگیران در ارائه این آموزشها از جمله مشکلاتی هستند که در این حوزه نیازمند بازنگری و اصلاحات می باشند. همچنین تمرکز شدید منجر به انعطاف ناپذیری، کندی فرایند تصمیم گیری

¹ European Skills, Competences, Qualifications and Occupations

یادگیری مبتنی بر محیط واقعی کار

۵- تحقق دانشگاه کارآفرین و ارائه آموزش‌های شایستگی محور مهارتی در علوم مهندسی گام برداشت.

لذا پژوهش حاضر در تلاش است تا آینده آموزش شایستگی مهارتی را در ساختاری مطلوب و اثربخش با هدف فراهم نمودن زمینه پرورش نیروی انسانی ماهر و تامین کارآفرینان متخصص و متعهد به تصور بکشد. این پژوهش بدنبال تمامی ابعاد و مولفه‌های مطلوب مد نظر در رسیدن به شایستگی آموزشی با توجه به اهداف، رسالت و ساختار آموزشی و انطباق آن با نیاز جامعه در راستای اهداف اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی کشور با تکیه بر پژوهش‌ها و مطالعات صورت گرفته می‌باشد.

سام^۱ و همکاران [۱۸] عنوان کردند که توجه به بسته‌ها و مواد آموزشی شایستگی محور و ارزشیابی مبتنی بر شایستگی و شایستگی کارآفرینی منجر به کسب شایستگی در برنامه‌های آموزشی فنی و حرفه‌ای می‌گردد. خان^۲ و همکاران [۱۹] در مطالعه‌ای دریافتند که تغییر در رفتارهای آموزشی در شایستگی‌های فنی با مولفه‌های آموزش و ارزشیابی مبتنی بر شایستگی، روش‌های تدریس، استانداردهای آموزشی، دانش فنی عمومی و تخصصی-مهارت‌های گروهی صورت می‌گیرد و می‌تواند رابطه مستقیم بین آموزش مبتنی بر شایستگی و انگیزه پیشرفت و استقلال را ایجاد نماید. رودزلان^۳ و همکاران [۲۰] بیان می‌کنند که شایستگی‌های غیر فنی تاثیر گذار دانشجویان متشکل از تفکر انتقادی، استقلال و مسئولیت‌پذیری، توانایی حل مسئله و مهارت‌های شناختی یا تفکر و ویژگی‌های شخصیتی و توانایی کار گروهی می‌باشد. محمدشفیق و همکاران [۲۱] تمرکز بر مهارت و شایستگی فنی-تخصصی، متناسب‌سازی برنامه‌های درسی با نیازهای حرفه‌ای مشاغل، تأکید بر استانداردها و شایستگی‌های حرفه‌ای، پیوند بین کارفرمایان و برنامه‌ریزان، کاربردی نمودن محتوا، آموزش مبتنی بر کار، ادغام علم و عمل، آموزش گروهی و مشارکتی، ارزیابی مبتنی بر عملکرد، تأکید بر کار عملی و پروژه‌های تیمی در تدوین کیفیت آموزش فنی و حرفه‌ای اثر گذار می‌باشد. هیس و همکاران^۴ [۲۲] تعریف مهندس توانا را در داشتن دانش، نگرش و مهارت در شایستگی‌های فنی و غیر فنی تعبیر می‌نمایند و هر دو را مکمل همدیگر می‌دانند. اینماکولادا و بناتریز^۵ [۲۳] بیان می‌کنند که شایستگی‌های

غیر فنی ابزاری برای افزایش توانمندی در مهارت‌های اشتغال‌زایی و رشد اجتماعی است کسب این مهارت‌ها به منظور پاسخگویی به خواسته‌های بازار کار و نیازهای فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی ضروری است و این شایستگی‌ها زمینه رشد افراد را در زندگی کاری و اجتماعی توسعه می‌دهد. نیکوروش و همکاران [۲۴] در آموزش مبتنی بر شایستگی در هنرستان‌های فنی‌وحرفه‌ای و کاردانش توجه و تأکید به کاربردی نمودن آموزش تخصصی، تولید نیروی انسانی ماهر و توجه به حیطه عینی و ذهنی شایستگی مشتمل بر مهارت، دانش و توانایی و انگیزه، باور و نگرش است. که با تمرکز بر اقدامات آموزشی و پرورشی و شرایط اقتصادی و فرهنگی و توجه به توانمند نمودن هنرآموزان فنی و تأکید بر پیامدهای فردی واجتماعی صورت می‌گیرد. صادقی‌فر و همکاران [۲۵] بیان می‌کنند که تحول در سیستم آموزشی، توسعه و گسترش مهارت محوری، توسعه کارورزی، تغییر در شیوه جذب هنرجو، نیازسنجی، تحول در برنامه و اهداف، بازنگری در محتوای برنامه‌های درسی، تحول در ارائه آموزش، تدریس و ارزشیابی نقش زیادی در توسعه آموزش فنی و حرفه‌ای دارند. اصغر نژاد و همکاران [۲۶] در تبیین مؤلفه‌های تربیت حرفه‌ای مبتنی بر شایستگی دریافتند که چارچوب مفهومی تربیت حرفه‌ای را می‌توان در سه بعد دانش با مولفه‌های سواد رایانه‌ای و فناوری، آشنایی با قوانین کار، دانش موقعیتی، دانش رویه‌ای، گردآوری اطلاعات، مستندسازی، آگاهی از استانداردها و مهارت‌ها و نگرش با مولفه‌های آینده‌نگری، تفکرخلاق، نگرش مثبت، انصاف، تفکر انتقادی، مسولیت‌پذیری، سازکاری و انعطاف‌پذیری، نگرش سیستمی مهارت با مولفه‌های خلاقیت و نوآوری، کار گروهی و تیمی- حل مسئله، آموزش به دیگران، مدیریت منابع، هوش عاطفی، قدرت تصمیم‌گیری، خود انضباطی نقش موثری دارند. شاکری و همکاران [۲۷] عنوان نمودند که با بکارگیری از راهبردهای نیازسنجی، مشارکت و تعامل ذینفعان، آموزش اساتید، همکاری‌های خارجی و داخلی، آینده‌پژوهی شغلی، آمایش سرزمینی و برنامه‌ریزی، آشنایی فراگیران با بازارکار و مشاوره تحصیلی و هدایت شغلی، می‌توان تناسب آموزش‌های فنی و حرفه‌ای با نیازهای بازارکار را به دست آورد.

امین بیدختی و همکاران [۲۸] توجه به ظرفیت‌های منطقه‌ای در فرایند طراحی نیازسنجی آموزشی، ارتقای مهارت‌های اساسی اقتصاد دانش بنیان (خلاقیت و نوآوری،

¹ Som

³ Khan

³ Rodzalan

⁴ Hayes et al

⁵ Inmaculada and Beatriz

۲- ابعاد مدل شایستگی آموزشی در دانشجویان دانشگاه های فنی و حرفه ای استان فارس کدام است؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر باهدف شناسایی ابعاد و مؤلفه های مدل شایستگی آموزشی در دانشجویان دانشگاه های فنی و حرفه ای استان فارس به شیوه کیفی و با استفاده از رویکرد تحلیل مضمون انجام گردید. مشارکت کنندگان بالقوه این پژوهش، اعضای هیئت علمی، مدیران و مسئولین واحدهای مختلف دانشگاه فنی و حرفه ای استان فارس بودند که در سال ۱۴۰۰-۱۴۰۱ مشغول تدریس و فعالیت پژوهشی بودند. که با روش نمونه گیری هدفمند و تکنیک ملاک محور با ملاک حداقل ۱۵ سال سابقه آموزش و پژوهش و آشنایی و تسلط در حوزه آموزش فنی و حرفه ای و داشتن رشته تحصیلی مرتبط انجام گردید. روش جمع آوری داده ها شامل مصاحبه نیمه ساختاریافته با مشارکت کنندگان و نیز مطالعه و کنکاش ۲۲ سند بالا دستی مرتبط با این حیطه بود. مصاحبه نیمه ساختاریافته تا مرحله رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت، بر این اساس با ۲۲ نفر از اساتید هیئت علمی و صاحب نظران در این حوزه مصاحبه به عمل آمد.

به منظور تجزیه و تحلیل داده های کیفی حاصل از مصاحبه ها از روش تحلیل مضمون^۱ یا تم تا دستیابی به شبکه مضامین^۲ استفاده گردید. چارچوب انتخابی به منظور خرد کردن متن و کدگذاری اولیه، توصیفی داده محور بود. لذا ابتدا کدهای اولیه و سپس مضامین پایه بر اساس داده های پژوهش مورد شناسایی قرار گرفتند. به این ترتیب که در گام اول نقل قول هایی از متن مصاحبه مشارکت کنندگان در مصاحبه نیمه ساختاریافته و همچنین از متن اسناد بالادستی، اسناد و مدارک کلیدی آموزش عالی استخراج گردید و توسط پژوهشگر به کدهای اولیه تبدیل گردید، سپس با دسته بندی کدهای اولیه، مضامین پایه استخراج شد. چارچوب انتزاع مضامین سازمان دهنده نظریه محور بود، در گام دوم، با انتزاعی کردن دسته بندی ها، واژه ها بر اساس نظریه ها و پژوهش ها انتخاب گردید و مضامین سازمان دهنده و مضمون فراگیر تشکیل شد. اعتمادپذیری یافته ها نیز با استفاده از نظرات اعضای کمیته رساله و همچنین کمیته راهنما مورد بررسی قرار گرفت. اعتباریابی در طول تحلیل داده ها با اقتباس از روش های [۳۰] از روش های بازبینی و موضع گیری پژوهشگر، بازخورد به مشارکت

کارآفرینی) آموزش مهارت های نرم (اخلاق کار و کار گروهی به کارآموزان) و مدیریت و یکپارچه سازی در ارائه آموزش های مهارتی را راهبردی توصیف نمودند. همچنین مهدی و بارانی [۲۹] بیان می نمایند که سند بالادستی هادی و راهنمادر نظام جامع آموزش و علم و فناوری و نوآوری کشور و نقشه راه مسیر توسعه و پیشرفت علم و فناوری و نوآوری در ایران است. براساس این نقشه، انتظار می رود راهبردها و سیاست های کلان کشور در حوزه آموزش های عمومی، عالی و فنی و حرفه ای یکپارچه و هدفمند تعقیب و عملیاتی شود. نتایج این پژوهش بدنبال شناسایی عوامل بازدارنده و پیش برنده آموزش های فنی و حرفه ای کارا و اثربخش و سناریوها و سیاستهایی برای بهبود و پیشرفت روندهای جاری به منظور خلق آینده ای بهتر و رقابت پذیرتر در آموزش های فنی و حرفه ای می باشد. تمامی ابعاد و مؤلفه ای این مدل می تواند باعث چرخشی تحول آفرین در روند ها و رویه های آموزشی و شغلی دانشگاه فنی و حرفه ای با تضمین کیفیت در فن و حرفه گرایی در جهت خلق آینده ای برتر با توجه بر تحولات نوظهور در دنیای آموزش و کار را فراهم می نماید. کاربرد حاصل از نتایج این پژوهش گام بلندی در از بین بردن خلاها و مشکلات موجود با هدف آماده سازی آیندگان برای رشد و شکوفایی مهارت های شایستگی محور در مسیر تولید نیروی کار بسیار ماهر و مهندسی حرفه ای می باشد و با ارائه آموزش های شایستگی محور مبتنی بر شایستگی های فنی و غیر فنی با پرکردن شکاف بین تئوری و عمل و کاهش شکاف های مهارتی فارغ التحصیلان را قادر سازد تا در موقعیت های پیچیده و غیرقابل پیش بینی آموزشی، زندگی و شغلی سازگار شوند و به هویت و توسعه حرفه ای برسند. زیرا این نوع آموزش پیوند مستقیم قوی با عملکرد حرفه ای دارد. بنابراین ضرورت دارد، مدل جامعی که در برگیرنده تمامی مؤلفه ها و شاخص های شایستگی آموزشی مهارت محور با توجه به بافت آموزشی دانشگاه های فنی و حرفه ای کشور باشد، به منظور بهبود عملکرد نظام آموزشی و پیامدهای آن در راستای تحقق رسالت های نظام آموزشی ارائه گردد.

سؤال اصلی پژوهش

۱- مدل مناسب شایستگی آموزشی در دانشجویان دانشگاه های فنی و حرفه ای استان فارس کدام است؟

سوالات فرعی پژوهش

۱- مؤلفه های مدل شایستگی آموزشی در دانشجویان دانشگاه های فنی و حرفه ای استان فارس کدام است؟

¹Thematic Analysis

² Thematic Network

یافته‌ها

در مرحله اول، از متن مصاحبه‌های مشارکت‌کنندگان و با مطالعه اسناد بالادستی، تعداد ۲۹۸ نقل قول پیرامون شایستگی آموزشی در دانشجویان دانشگاه‌های فنی و حرفه ای استان فارس استخراج گردید و کدگذاری اولیه انجام شد. بخش از نتایج در این گام به شرح جدول ۲ و ۳ می‌باشد.

کنندگان و همسوسازی (سه سویه سازی^۱) یافته‌های پژوهش با چارچوب‌های نظری و پژوهش‌های پیشین از طریق توسل به شواهد تأییدکننده انجام گردید و همگرایی آنها تأیید شد. سپس الگوی شایستگی آموزشی دانشجویان دانشگاه فنی و حرفه ای پیشنهاد گردید.

جدول ۲. نمونه ای از نقل قول‌های مشارکت‌کنندگان و کدهای اولیه پیرامون شایستگی آموزشی دانشجویان فنی و حرفه ای

ردیف	نقل قول	کدهای اولیه
۱	اولویت‌بندی و انطباق آموزشی با نیازهای بخش صنعت، خدمات، تولیدی، کشاورزی و بازرگانی در طراحی برنامه درسی و استانداردهای آموزشی صورت گیرد.	انطباق برنامه‌های آموزشی با نیازها
۲	پشتیبانی‌ها و مانع‌زدایی‌ها فرصت مناسبی است که همه ذینفعان آموزش‌های فنی، حرفه‌ای و مهارتی در رفع موانع و اقدامات حمایتی از این آموزش‌ها بکوشند.	پشتیبانی‌ها و مانع‌زدایی‌ها
۳	توجه به آموزش دانش و مهارت‌های لازم برای زندگی شغلی و اجتماعی تأکید بر پرورش و داشتن مهارت‌ها و دانش شغلی، تلفیقی متناسب از آموزش‌های نظری و عملی، برقرارکننده پیوند میان آموزش و پژوهش کاربردی و نیازهای شغلی، برقراری ارتباط بین دانشگاه و بازار کار و صنعت، خدمات و تولیدی باشد.	پیوند علم و عمل
۴	تجاری سازی دانش و مهارت از فرایند تولید تا مصرف علم در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای باعث ثروت آفرینی می‌گردد.	تجاری سازی دانش و مهارت
۵	تناسب آموزش‌های فنی و حرفه‌ای بر اساس قابلیت‌ها و استعدادها و ظرفیت‌های منطقه‌ای بازار کار صورت گیرد.	تناسب آموزش‌های فنی و حرفه‌ای بر اساس قابلیت
۶	اطلاعات لازم در مورد شغل و خصوصیات مشاغل و فرصت‌های شغلی جامعه، شرح شغل، استانداردهای شغلی ویژگی‌های شغل، درآمد، تحصیلات شغلی و ... جهت انجام خدمات مشاوره‌ای شغلی و تحلیلی در اختیار دانشجویان قرار گیرد.	نظام جامع اطلاعاتی مشاغل و بروز رسانی آن
۷	ترویج فرهنگ کارآفرینی، توسعه کارآفرینی و کارآفرینی فناورانه و مدیریت تولید در دانشجویان ایجاد گردد.	فرهنگ کارآفرینی
۸	مربیان و اساتید باید از توانایی پاسخگویی و مطالعه و پژوهش کافی برخوردار باشند.	مربی‌گری آموزش
۹	انجام ارزشیابی بعد از اتمام پودمانها و رسیدن به سطحی از شایستگی که شامل عدم احراز و احراز شایستگی و بالاتر از حد انتظار را طبقه بندی کرد.	ارزشیابی پودمانی
۱۰	آموزش شایستگی محور باید وسیله آماده سازی دانشجویان فنی و حرفه‌ای برای مشارکت مؤثر در دنیای کار و آموزش قابلیت محوری که وجهی از شایستگی‌های فنی و غیر فنی است باشد.	آموزش شایستگی محور
۱۱	استاندارد آموزش شایستگی، شرح دقیق و مختصری از کار و شغل، ارتباط استاندارد آموزش شایستگی با شایستگی‌های دیگر در یک حوزه شغلی (مسیر حرفه‌ای) شرایط کاری و استانداردهای عملکرد مورد نیاز می‌باشد.	استاندارد آموزش شغل
۱۲	توجه به قابلیت‌های استخدام و شهروندی فعال اجتماعی در آموزش‌ها ارائه گردد.	قابلیت استخدام
۱۳	در آموزش بر اساس شایستگی باید محیط یادگیری تا حد امکان شبیه به دنیای واقعی کار باشد و محیط یادگیری درون دانشگاه و هم محیط یادگیری خارج از دانشگاه و در محیط صنعتی و خدماتی و تولیدی باشد.	محیط یادگیری
۱۴	برای فعالیت در یک محیط کار، قانون کار و الزامات محیط کاری مورد رعایت دانشجویان باشد.	-قانون کار -الزامات محیط کار
۱۵	رعایت امانتداری، مسئولیت‌پذیری، درستکاری، رعایت انصاف، بهره‌وری از اصول اخلاق حرفه‌ای با هدف کسب مراتبی از شایستگی‌های اخلاق حرفه‌ای می‌باشد.	اخلاق حرفه‌ای
۱۶	همسویی و هم‌افزایی بین بخش‌های صنعتی، خدماتی، تولیدی و دانشگاه‌ها انجام پذیرد.	ارتباط صنعت و دانشگاه
۱۷	دانشجویان باید توانایی ارتباطات بین فردی مؤثر و برقراری روابط اجتماعی و تعامل و مشارکت با محیط درونی و بیرونی را در خود فراهم کنند.	ارتباطات بین فردی
۱۸	دانشجویان باید توانایی تشخیص دقیق هیجانها، افکار و تأثیر آنها بر رفتار، همچنین ارزیابی توانمندیا، توانایی‌ها فنی و محدودیتها و ایجاد حس محکمی از اعتماد و خوشبینی را در خود ایجاد نمایند.	خودآگاهی

^۱ Triangulation

جدول ۳. نمونه هایی از نقل قول اسناد بالادستی و اسناد و مدارک آموزش عالی وفنی حرفه ای و کدهای اولیه شایستگی آموزشی

ردیف	نقل قول	مأخذ	کد اولیه
۱	طراحی چهارچوب صلاحیت حرفه ای باید مبتنی بر شایستگی های حرفه ای شامل شایستگی های فنی، غیرفنی از قبیل اخلاق حرفه ای و شایستگیهای عمومی باشد. شایستگی های حرفه ای باید بر اساس مجموعه های منسجم از دانش، مهارت و نگرش مبتنی بر کارهای درون یک حرفه تدوین گردد. این طراحی باید تا بالاترین سطوح با توجه به نوع مشاغل و حرف و بر اساس نظام طبقه بندی مشاغل و حرف کشور انجام شود.	قانون نظام جامع آموزش و تربیت فنی، حرفه ای و مهارتی (۱۳۹۶) ماده ۷	-شایستگی های فنی -شایستگی های غیرفنی
۲	نیازسنجی مستمر آموزش های مهارت و منطبق کردن آموزش ها با نیازهای بازار کار آینده پژوهی با توجه به تغییرات مستمر فناوری ها جهت شناسایی تأثیر آن در ایجاد یا حذف فرصت های شغلی.	سند راهبردی مهارت و فناوری سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور اهداف راهبردی سال ۱۳۹۰	- نیازسنجی مستمر - ایجاد یا حذف فرصت های شغلی
۳	ارتقاء روحیه نشاط، امید، خودباوری، نوآوری نظام مند، شجاعت علمی و کار جمعی و وجدان کاری	سیاست های کلی علم و فناوری (۱۳۹۳) مورد ۲-۴	ارتقاء روحیه
۴	نظارت و ارزیابی هدفمند برنامه ریزی آموزشی و پژوهشی	سند دانشگاه اسلامی (۱۳۷۷) صفحه ۹ بند ۹-۵	نظارت و ارزیابی هدفمند
۵	حمایت از به کارگیری فناوری- ها و روش های جدید آموزشی	نقشه جامع علمی کشور (۱۳۹۰) راهبرد کلان ۶، اقدام ملی ۲۰	بکارگیری فاوا در آموزش
۶	توسعه آموزشهای فنی- حرفه ای و مهارت آموزی متناسب با عملکرد تخصصی هر قلمرو در دانشگاههای نواحی مرزی هدف گذاری میشود.	طرح آمایش آموزش عالی (در چارچوب نقشه جامع علمی کشور) مطابق بند ۶۶ ماده ۱ بهمن ۱۳۹۴	توسعه آموزشهای فنی- حرفه ای و مهارت آموزی
۷	طرح ریزی مسیر شغلی کمک به دانش آموز برای طرح ریزی مطلوب مسیر تحصیلی شغلی با گذر از مراحل رشدی و دست یابی به بلوغ از طریق شناخت دنیای محیطی و خودشناسی همراه با کسب تجارب لازم در این زمینه است.	نظام جامع راهنمایی و مشاوره در آموزش و پرورش ۱۴۰۰	طرح ریزی مسیر شغلی
۸	برنامه های درسی و تربیتی باید زمینه کسب شایستگی ها و مهارت های لازم برای استمرار و معنا دار شدن یادگیری و پیوستگی تجارب یادگیری در زندگی را برای دانش آموزان تأمین کند.	برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۱	یادگیری مادام العمر
۹	۱. ترویج و تقویت فرهنگ کار، تولید، کارآفرینی و استفاده از تولیدات داخلی به عنوان ارزش اسلامی و ملی با بهره گیری از نظام آموزشی و تبلیغی کشور. ۲. آموزش نیروی انسانی متخصص، ماهر و کارآمد متناسب با نیازهای بازار کار (فعلی و آتی) و ارتقاء توان کارآفرینی با مسؤولیت نظام آموزشی کشور (آموزش و پرورش، آموزش فنی و حرفه ای و آموزش عالی) و توأم کردن آموزش و مهارت و جلب همکاری بنگاه های اقتصادی جهت استفاده از ظرفیت آنها. ۳. ایجاد فرصت های شغلی پایدار با تأکید بر استفاده از توسعه فناوری و اقتصاد دانش بنیان و آینده نگرایی نسبت به تحولات آنها در سطح ملی و جهانی. ۴. ایجاد نظام جامع اطلاعات بازار کار. ۵. توجه ویژه به کاهش نرخ بیکاری استان های بالاتر از متوسط کشور.	سیاست های کلی اشتغال ۱۳۹۰	-ترویج و تقویت فرهنگ کار، تولید، کارآفرینی -افزایش فرصت های شغلی -تشکیل سرمایه انسانی

مضمون (مضامین پایه) انجام گرفت. بخشی از نتایج حاصل در این گام به شرح جدول ۴ می باشد.

در مرحله دوم، با مرتب کردن کدهای اولیه بر اساس مشابهت های معنایی، دسته بندی به پایین ترین سطح

جدول ۴. استخراج مضامین پایه از کدهای اولیه، پیرامون شایستگی آموزشی دانشگاه فنی و حرفه ای

مضامین پایه	کدهای اولیه	ردیف
نیازسنجی	نیازسنجی آموزشی در تربیت فنی و حرفه ای	۱
	انطباق برنامه های آموزشی با نیاز ها	۲
	آرمان ها، اهداف، استراتژی های دانشگاه فنی و حرفه ای	۳
	نوع کار، وظایف شغلی، ابزار مورد استفاده و سایر الزامات آن	۴
	مهارتهای فنی	۵
نیاز سنجی	شرح شغل	۶
	اولویت بندی آموزشی مشاغل بر اساس ظرفیت منطقه ای	۷
	استخراج وظایف فرعی و اصلی و شایستگی های هر شغل	۸
	کاربرد تکنولوژی جدید	۹
	طبقه بندی فنون و حرفه ها	۱۰
	محیط	۱۱
	نیازسنجی مستمر	۱۲
	نظام ردیابی و ارزیابی در ایجاد رشته های جدید	۱۳
	سنجش نیازهای راهبردی	۱۴
	تعیین صلاحیت ها و شایستگی های کلیدی در سه بعد دانش، مهارت و نگرش	۱۵
	توجه به نیازهای فردی و تحول شغل ها و حرفه ها در جامعه	۱۶
	مسئله بای و پیش بینی و تدوین مستمر الزامات تربیت فنی و حرفه ای	۱۷
	ذینفعان داخلی	۱۸
مشارکت ذینفعان	فرهنگ مشارکت بین دانشگاه، صنعت و جامعه	۱۹
	پشتیبانی ها و مانع زدایی ها	۲۰
	طراحی و انتقال برنامه های آموزشی	۲۱
	ذینفعان خارجی	۲۲
	دسترسی به منابع مالی داخلی و خارجی	۲۳
	سرمایه گذاری	۲۴
	بازدید علمی و عملی	۲۵
	مشارکت علمی و عملی	۲۶
	تسهیل گری	۲۷
	ارتباط باتدوین برنامه درسی	۲۸
	تقاضای نیروی کار	۲۹
	حمایت از آموزش ها	۳۰
	دسترسی به بازارهای بین المللی	۳۱
	استخدام دانشجویان شایسته	۳۲
	ارتباطات و ایجاد شبکه میان سرمایه گذاران، فعالان صنعت و دانشگاهیان	۳۳
آینده پژوهی	پشتیبانی از مهارت آموختگان در دنیای کار	۳۴
	سیاستهای انگیزشی و حمایتی	۳۵
	استاندارد های فضا و تجهیزات و منابع	۳۶
	ایجاد یا حذف فرصت های شغلی	۳۷
	چشم انداز اقتصادی ملی و بین المللی	۳۸
	تسهیل فرایند کسب و کار مرتبط با رشته تحصیلی	۳۹
	سیاستگذاری در توسعه و اقتصاد دانش بنیان	۴۰
	ارتقاء جایگاه و منزلت آموزش و تربیت فنی و حرفه ای	۴۱
	مطالعه آموزش فنی و حرفه ای در کشورهای موفق	۴۲

	توسعه استارت آپها و فاوا	۴۳
	سیاستگذاری در پیشرفت علم، فناوری و نوآوری در توسعه اقتصادی	۴۴
	بهره گیری از ظرفیت فنی و حرفه ای در اهداف اقتصادی در افزایش رونق و رشد تولید	۴۵
	مدیریت بر بازار کار	۴۶
	ایجاد و توسعه مشاغل نوظهور	۴۷
	تمرکز زدایی در آموزش و تربیت فنی و حرفه ای	۴۸
	برنامه ریزی منطقه ای و پیوند دادن آن با برنامه ملی	۴۹
آمایش سرزمینی و برنامه ریزی	توسعه آموزشهای فنی - حرفه ای و مهارت آموزی	۵۰
	تناسب آموزش های فنی و حرفه ای بر اساس قابلیت	۵۱
	تفکر برنامه ریزی آمایش سرزمین	۵۲
	نیاز و امکانات کشور	۵۳
	آمایش دانشگاهی	۵۴
	تناسب و توازن بین تحصیل و آموزش و اشتغال و رویه های استخدام در سطح محلی و ملی	۵۵
	توجه به تنوع اقلیمی و جغرافیا و منابع طبیعی و سرمایه ها منطقه ای در برنامه ریزی	۵۶
	نظام جامع اطلاعاتی مشاغل و بروز رسانی آن (صنعتی، خدماتی، تولیدی، کشاورزی و ...)	۵۷
	استعداد و علاقه	۵۸
مشاوره و راهنمایی شغلی	هدایت تحصیلی	۵۹
	آزمون های مشاوره ای	۶۰
	راهنمایی شغلی	۶۱
مشاوره و راهنمایی شغلی	مشاهده، کشف و تشخیص استعدادها مرتبط با مشاغل مختلف	۶۲
	طرح ریزی مسیر شغلی	۶۳
	انتخاب رشته های شغلی خود متناسب با تواناییها و رغبتها	۶۴
	برگزاری دوره های شغلی و انتخاب شغل در مقطع متوسطه	۶۵
	برقراری نظام مشاوره شغلی	۶۶
	روحیه کارآفرینی	۶۷
	تجاری سازی ایده های فناورانه	۶۸
	مهارتهای کارآفرینی	۶۹
کارآفرینی	فرهنگ کارآفرینی	۷۰
	مهارتهای مدیریتی	۷۱
	حل آسیب های اجتماعی	۷۲
	ایجاد شرکت های دانش بنیان	۷۳
	مدیریت تولید	۷۴
	خدمات مشاوره ای	۷۵
	افزایش فرصتهای شغلی	۷۶
	خدمات پشتیبانی	۷۷
	ترویج و تقویت فرهنگ کار و تولید و تلاش	۷۸
	تشویق و حمایت	۷۹
	شناسایی فرصت ها	۸۰
	شتاب دهی به تولید	۸۱
	ویژگی های روانشناختی	۸۲
	فناوری در کارآفرینی	۸۳
	تشکیل سرمایه انسانی	۸۴
	خلاقیت و نوآوری	۸۵
پیوند علم و عمل	۸۶	

	برخورداری از شایستگی های فنی و غیر فنی و پایه	۸۷	
	تقاضامحور بودن	۸۸	
محتوای برنامه درسی	تربیت چند ساحتی	۸۹	
	فناورانه و نوآورانه بودن	۹۰	
	جهت‌گیری محصول محور	۹۱	
	کارورزی	۹۲	
محتوای برنامه درسی	بروز رسانی محتوا	۹۳	
	پیوند دادن دروس مختلف رشته	۹۴	
	کسب تجربه در محیط کار	۹۵	
	ایجاد فرصت برای پیوند نظر و عمل	۹۶	
	طراحی درسهای کاربردی برای رویارویی با موقعیتهای ویژه شغلی	۹۷	
	رقابت پذیری و اشتغال	۹۸	
	تناسب و توازن عناصر برنامه	۹۹	
	مشارکت ذینفعان	۱۰۰	
	ساختار چند وجهی	۱۰۱	
	اهتمام به آموزش عملی	۱۰۲	
	لحاظ شدن شایستگیهای شغلی عمومی و اختصاصی	۱۰۳	
	انعطاف و تنوع برنامه	۱۰۴	
	کاربردی کردن محتوای آموزشی	۱۰۵	
	استانداردهای فضا، مواد و تجهیزات	۱۰۶	
	جذاب، جامع و متناسب با علاقه و استعداد های دانشجویان	۱۰۷	
	تأکید بر موارد ایمنی، بهداشتی و حفاظتی	۱۰۸	
	در نظر گرفتن منابع انسانی	۱۰۹	
	ساعت تدریس عملی و نظری	۱۱۰	
	تولید بسته های آموزشی، رسانه های دیداری و شنیداری و الکترونیکی	۱۱۱	
	مبتنی بر پیامد	۱۱۲	
	ارزشیابی وابسته به ملاک	۱۱۳	
	ارزشیابی وابسته به هنجار	۱۱۴	
	ارزیابی از عملکرد فردی	۱۱۵	
	ارزشیابی	آزمونهای عملکردی	۱۱۶
		ارزشیابی در سطح پروژه	۱۱۷
		ارزشیابی پیشرفت تحصیلی براساس عملکرد	۱۱۸
		هدف های ارزشیابی	۱۱۹
خودسنجشی		۱۲۰	
ارزشیابی	ارزیاب (سنجشگر)	۱۲۱	
	نظارت و ارزیابی هدفمند	۱۲۲	
	الگوی ارزشیابی شایسته - غیرشایسته	۱۲۳	
	ارزشیابی تکوینی	۱۲۴	
	ارزشیابی تلفیقی	۱۲۵	
	ارزیابی در محیط کار	۱۲۶	
	بازخورد ارزشیابی	۱۲۷	
	در نظر نگرفتن زمان آماده شدن برای ارزیابی	۱۲۸	
	استفاده از ابزارهای متفاوت مانند مشاهده منظم سطح عملکرد در ارزیابی	۱۲۹	
	ارزشیابی مجدد	۱۳۰	

	ملاک ارزشیابی توانایی انجام کار در حد استانداردها	۱۳۱	
	ارزشیابی پودمانی	۱۳۲	
	ارزشیابی پیش بینی کننده	۱۳۳	
	ایجاد نظام نمره دهی در ارزشیابی و پیشرفت تحصیلی	۱۳۴	
	شایستگی فنی	۱۳۵	
	شایستگی غیرفنی	۱۳۶	
	شایستگی پایه	۱۳۷	
	آموزش براساس خاستگاه اهداف، دنیای کار و نیازهای شغلی و حرفه‌ای (شغل و شاغل) است	۱۳۸	
	آموزش و تربیت فنی و حرفه ای براساس شایستگی	۱۳۹	
ورزش	تجاری سازی و توسعه دانش و مهارت	۱۴۰	
	انتقال از دانشگاه به محیط کار	۱۴۱	
	کارآفرینی دانشگاهی	۱۴۲	
	اصلاح یادگیری	۱۴۳	
	اصول آموزش شایستگی	۱۴۴	
	پودمانی کردن آموزش	۱۴۵	
	توانایی انتقال دانش و مهارت ها به موقعیت های جدید	۱۴۶	
	الگوی برون سپاری	۱۴۷	
	سازمان دهی تکالیف آموزشی براساس توالی دنیای کار	۱۴۸	
	محیط آموزش کارگاهی و مباحث نظری و عملی توأمان	۱۴۹	
	اعتبارگذاری برنامه آموزش	۱۵۰	
	آموزش	تنوع بخشی به آموزش فنی و حرفه ای	۱۵۱
انواع آموزش (رسمی_غیررسمه هدف دار_غیررسمی سازمان یافته (خودجوش))		۱۵۲	
بکارگیری فاوا در آموزش		۱۵۳	
روش های آموزشی (گروهی، تلفیقی، موقعیت واقعی، شاگرد محوری و پروژه محوری)		۱۵۴	
منابع و امکانات آموزشی، مدیریتی و مالی		۱۵۵	
به کارگیری دانش میان رشته‌ای		۱۵۶	
آموزش مهارت محور		۱۵۷	
جنبه های آموزش شایستگی		۱۵۸	
اصول آموزش شایستگی		۱۵۹	
کیفیت خدمات آموزشی		۱۶۰	
تجهیز و توسعه و ارتقا و بروزرسانی کارگاه ها و آزمایشگاه ها		۱۶۱	
محیط آموزشی و شبیه سازی محیط های کار		۱۶۲	
توسعه حرفه ای (آموزشی، پژوهشی، اخلاقی، سازمانی، عمومی و ...)		۱۶۳	
مهارت و تخصص بالا در رشته آموزشی خود		۱۶۴	
توانایی طراحی و برنامه ریزی آموزش		۱۶۵	
مهارت در تکنیکهای ارزیابی اثربخشی دوره های آموزشی دانشجویان و اجرای آزمون های عملی		۱۶۶	
مطالعه و پژوهش و تسلط بر موضوعات		۱۶۷	
تسلط بر روش ها و فنون تدریس مطالب تئوری و عملی و تدریس با رویکرد اشتغال		۱۶۸	
اساتید		ترویج رفتارها، نگرشها و مهارتها و ارزشهای مثبت در بین دانشجویان	۱۶۹
		پاسخگو بودن	۱۷۰
	شایستگی های اخلاقی (آموزشی، پژوهشی، سازمانی، عمومی و ...)	۱۷۱	
	مدیریت کلاس و کارگاه و پروژه	۱۷۲	
	کنترل ایمنی و بهداشت کارگاه	۱۷۳	
	مهارتهای روانشناسی	۱۷۴	

	توانایی توسعه ارتباطات بیرونی و مهارت‌های ارتباطی و تعامل حرفه ای با ذینفعان	۱۷۵
	تسلط و بکارگیری از فاوا	۱۷۶
	مهارت‌های میان رشته ای	۱۷۷
اساتید	مریی گری آموزشی	۱۷۸
	توانایی هماهنگی اهداف تدریس با توانایی‌های شناختی دانش جویان	۱۷۹
	تسلط بر رشته های بازار محور و توانایی تشخیص وضعیت کسب و کار آینده	۱۸۰
	آشنایی با زبان های خارجی	۱۸۱
	مشارکت اساتید در فرایند برنامه ریزی درسی و تربیتی	۱۸۲
	تجزیه و تحلیل شغل	۱۸۳
	طراحی شغل	۱۸۴
	استاندارد آموزش شغل	۱۸۵
	طراحی استاندارد استقرایی آموزشی شغل	۱۸۶
	طراحی استاندارد قیاسی آموزشی شغل	۱۸۷
	صلاحیت مبتنی بر شایستگی	۱۸۸
	طول دوره آموزش	۱۸۹
	استاندارد شایستگی	کار
مهارت		۱۹۱
رشته تحصیلی		۱۹۲
معیار عملکرد		۱۹۳
استاندارد سازی		۱۹۴
تهیه استانداردها توسط ذینفعان دنیای کار و آموزش		۱۹۵
تدوین استاندارد شایستگی		۱۹۶
تکلیف استاندارد کاری		۱۹۷
آسیب شناسی شغلی		۱۹۸
بروز رسانی استاندارد ها		۱۹۹
انطباق منطقه ای و ملی و بین المللی		۲۰۰
عوامل درونی		۲۰۱
یادگیری فعال		۲۰۲
ادغام کار دوره و یادگیری		۲۰۳
کاهش وابستگی به کتب درسی در کارهای عملی		۲۰۴
استاندارد شایستگی	نتایج و پیامدهای یادگیری	۲۰۵
	تکلیف یادگیری عملی	۲۰۶
	رواسازی نتایج یادگیری	۲۰۷
	بهبود زمان یاددهی - یادگیری	۲۰۸
یاددهی - یادگیری	پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان	۲۰۹
	تجهیزات آموزشی و کمک آموزشی	۲۱۰
	مواد و منابع یادگیری استانداردهای آموزشی	۲۱۱
	محیط یادگیری و شبیه سازی با محیط کار	۲۱۲
	گزارش پژوهش کار عملی	۲۱۳
	بازدید های علمی - عملی از محیط های صنعتی و خدماتی و تولیدی	۲۱۴
	نقش مربی	۲۱۵
	پذیرش نتایج یادگیری (ارزش گذاری و اعتبار گذاری)	۲۱۶
	روش های یاددهی - یادگیری	۲۱۷
	پشتیبانی از منابع آموزشی	۲۱۸

	راهبردهای یاد دهی و یادگیری	۲۱۹	
	نقش محوری	۲۲۰	
	طبقه بندی سطوح یادگیری	۲۲۱	
	یادگیری پروژه محور	۲۲۲	
	یادگیری آنلاین	۲۲۳	
	مهارتهای یادگیری	۲۲۴	
	یادگیری مادام العمر	۲۲۵	
	تجهیز و توسعه و ارتقاء	۲۲۶	
	الزامات محیط کار	۲۲۷	
	قوانین محیط کار	۲۲۸	
	بهداشت حرفه ای	۲۲۹	
	ایمنی محیط کار	۲۳۰	
	آرگونومی	۲۳۱	
	مدیریت ابزارآلات	۲۳۲	
	فناوری محیط کار	۲۳۳	
محیط	عوامل محیطی کار	۲۳۴	
	عوامل بیرونی	۲۳۵	
	مدیریت مواد و تجهیزات	۲۳۶	
	آلودگی های محیط زیست	۲۳۷	
	خودآگاهی	۲۳۸	
	روانشناسی کار	۲۳۹	
	خودکفایی	۲۴۰	
	انگیزش کاری	۲۴۱	
	حفظ کرامت و حقوق انسانی	۲۴۲	
	رضایت شغلی	۲۴۳	
	استقلال طلبی	۲۴۴	
	بلوغ روانی و اجتماعی	۲۴۵	
	توانایی بیان نگرش مثبت و انتظارات	۲۴۶	
	روانی - اجتماعی	بهداشت روانی	۲۴۷
		مسئولیت پذیری اجتماعی	۲۴۸
سازگاری اجتماعی		۲۴۹	
ریسک پذیری و تحمل شکست بالا		۲۵۰	
خودشناسی فردی و شغلی		۲۵۱	
آشنایی با قانون کار		۲۵۲	
نگرش و باور پیشرفت شغلی		۲۵۳	
برنامه ریزی شغلی		۲۵۴	
روحیه تعاون و تعاملات اجتماعی		۲۵۵	
ارتباط با خبرگان		۲۵۶	
ارتباطات بین فردی و کار تیمی		۲۵۷	
مهارتهای کلامی		۲۵۸	
آموزش دیگران		۲۵۹	
مهارتهای شنود		۲۶۰	
اجتماعی بودن		۲۶۱	
مهارتهای بازخورد	۲۶۲		

	مهارت مذاکره	۲۶۳
	مهارت‌های ارتباطی	۲۶۴
بین فردی	مهارت‌های تیم سازی	۲۶۵
	مشاهده، تجربه، تأمل، استدلال	۲۶۶
	برخورد با مسائل و انجام وظایف پیچیده به روش های معمول و جدید	۲۶۷
	سواد اطلاعاتی	۲۶۸
	مدیریت منابع	۲۶۹
	توسعه شایستگی، دانش، یادگیری	۲۷۰
	تفکر فنی	۲۷۱
	مدیریت کار و کیفیت	۲۷۲
	تفکر خلاق و تفکر انتقادی و حل مسئله	۲۷۳
	محاسبه و ریاضی	۲۷۴
	برخوردار از دانش پیشرفته	۲۷۵
	به روزرسانی اطلاعات	۲۷۶
	نگرش اقتصادی و دانش ثروت آفرینی	۲۷۷
سبک تفکر	تفکر تولیدی	۲۷۸
	مهارت‌های کسب و کار و کاریابی	۲۷۹
	تفکر تحلیلی	۲۸۰
	کاربرد فناوری	۲۸۱
	لذت کاری	۲۸۲
	قضاوت و تصمیم گیری شغلی	۲۸۳
	توجه به محیط زیست	۲۸۴
	عزت نفس	۲۸۵
	تعهد حرفه ای و مسئولیت پذیری	۲۸۶
	ارتقاء روحیه	۲۸۷
	بلوغ کاری	۲۸۸
	پذیرفتن مسئولیت فردی	۲۸۹
	وظیفه شناسی	۲۹۰
	اخلاق حرفه ای	۲۹۱
	بلوغ ذهنی	۲۹۲
	جسارت و میل به موفقیت	۲۹۳
	یکپارچگی شخصیت	۲۹۴
	شخصیتی	تطابق پذیر
سازش با محیط کاری		۲۹۶
سلامت روح و جسم		۲۹۷
برون گرایی		۲۹۸

مضامین سه گانه انجام شد. در جدول ۵، خلاصه دسته بندی مضامین پایه به مضامین سازمان دهنده و مضمون فراگیر مشاهده می گردد.

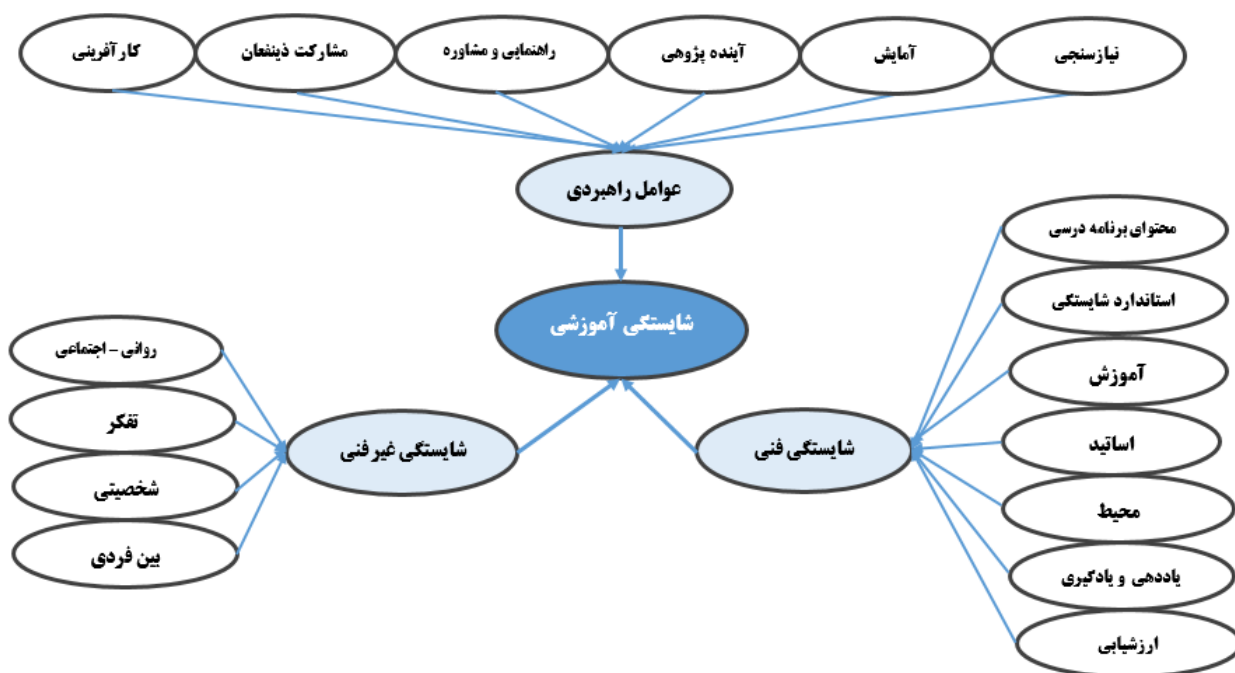
در مرحله سوم، بر اساس مشابهت های کاربردی مضامین پایه، هرچند مضمون در یک دسته به نام مضمون سازمان دهنده قرار گرفت. سپس با انتزاع یک مضمون حاکم بر کل مضامین به عنوان مضمون فراگیر، تدوین نهایی جدول

جدول ۵. جدول نهایی تحلیل مضامین سه گانه، مربوط به شایستگی آموزشی در دانشجویان دانشگاه های فنی و حرفه ای استان فارس

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضمون فراگیر
۱	نیازسنجی	عوامل راهبردی شایستگی	شایستگی آموزشی
۲	آمایش سرزمینی و برنامه ریزی		
۳	آینده پژوهی		
۴	راهنمایی و مشاوره شغلی		
۵	مشارکت ذینفعان		
۶	کارآفرینی		
۷	محتوای برنامه درسی	شایستگی فنی	شایستگی آموزشی
۸	استانداردهای شایستگی		
۹	اساتید (مربیان)		
۱۰	آموزش		
۱۱	یاددهی و یادگیری		
۱۲	محیط		
۱۳	ارزشیابی		
۱۴	شخصیتی	شایستگی غیر فنی	شایستگی آموزشی
۱۵	بین فردی		
۱۶	روانی و اجتماعی		
۱۷	سبک تفکر		

و سه مضمون سازمان دهنده و هفده مضمون پایه است که پس از اعتباریابی، شبکه مضامین آن به صورت زیر ارائه شد.

بر اساس جدول ۵ مدل شایستگی آموزشی در دانشجویان دانشگاه های فنی و حرفه ای مشتمل بر یک مضمون فراگیر

شکل ۱. شبکه مضامین شایستگی آموزشی دانشجویان دانشگاه فنی و حرفه ای

بحث و نتیجه‌گیری

یکدیگرند که علاوه بر آموزش عمومی، مطالعه فناوری ها و علوم و فنون مرتبط، مهارت های علمی - عملی، نگرش ها، ادراک و دانش و رفتارهای مربوط به حرفه ها را در بخش های اقتصادی و اجتماعی و خدماتی نیز شامل می شود. در واقع این آموزش وسیله ی آماده سازی دانشجویان فنی حرفه ای برای مشارکت مؤثر در دنیای کار و اشتغال، ایجاد تخصص و مهارت، اصل پرورش قوا و رشد ویژگی های شخصیتی، وجهی از یادگیری مادام العمر و آمادگی برای مسئولیت پذیری در زندگی شهروندی، ابزاری برای ارتقای تولید و توسعه دانش و ثروت آفرینی و کارآفرینی و تنها بر اشتغال و پیامدها متمرکز است [۳۴].

این پژوهش در دو بخش دنیای کار و دنیای آموزش طراحی گردیده است در بخش دنیای کار بدنبال ایجاد و کسب شایستگی های فنی و غیر فنی در دانشجویان دانشگاه های فنی و حرفه ای در قالب شایستگی حرفه ای از طریق دنیای آموزش و ارائه یک چرخش تحولی برای تضمین کیفیت و مطلوب کردن بستر انتقال از محیط دانشگاه به محیط کار انجام خواهد شد. این اقدام باعث پرکردن شکاف بین آموخته های نظری و شایستگی های عملی در دانشجویان می گردد که از طریق سیاستگذاری و ارائه کیفیت در نظام های آموزشی محقق می گردد. بدین منظور این پژوهش رویکردی چند دیدگاهی را در رشد و پرورش مهندسين حرفه ای ارائه می کند و به طور اساسی آنها را ارتقاء و توسعه می دهد. به طور خاص، رویکرد طبقه‌بندی و استانداردسازی را با رویکرد شکل‌گیری صلاحیت و مهارت تلفیق می‌کند. ارزشهای انسانی و اخلاق حرفه ای را با تخصص و حرفه ادغام می نماید و همچنین تمرین یادگیری مادام العمر را به عنوان یک معیار تصدیق می کند.

بر اساس مطالعات انجام گرفته و با توجه به بافت، روش، موضوع و اهمیت پژوهش و همچنین ویژگی جامع این پژوهش و تحلیل کیفی داده های به دست آمده از مصاحبه ها، بررسی اسناد بالا دستی شناسایی تمامی ابعاد و مولفه های مؤثر در مدل پژوهش صورت پذیرفت. روش‌هایی که نظام‌های آموزش حرفه‌ای و آموزش حرفه‌ای ساختار می‌یابند از کشوری به کشور دیگر به‌طور قابل‌توجهی متفاوت است، کشورهای مختلف اهداف متفاوتی برای سیستم‌های فنی و حرفه ای خود دارند و آموزش فنی و حرفه ای در سیستم‌های آموزشی و بازار کار هر کشور به‌طور متفاوتی تعبیه شده است. میان بافت این پژوهش و بافت پژوهش‌های دیگر بر اساس یافته ها مدل شایستگی آموزشی دانشجویان دانشگاه فنی و حرفه ای دارای ۳ بعد و ۱۷ مؤلفه می باشد که در ادامه به

نیاز اصلی و اساسی دانش آموختگان برای کسب شغل و مسئولیت پذیری در جامعه مهارت است و دانش آموختگان باید شایستگی مهارتی مربوط به شغل و حرفه ی خود را در طی دوران تحصیل کسب نمایند. مفاهیم شایستگی ها و آموزش مبتنی بر شایستگی به ملاحظات مهمی در برنامه‌های اصلاحات آموزشی تبدیل شده‌اند، به عنوان مثال، در استرالیا و بریتانیا به طور مداوم در طراحی مجدد برنامه های آموزش و پرورش فنی و حرفه‌ای مورد بحث قرار می‌گیرند. در کشورهای مختلف اروپا دانشجویان را برای ورود به دنیای کار مجهزتر آماده می کند، رشد شایستگی دانشجویان را تحریک می کند، انگیزه آنها را افزایش دهد و معطلات آموزشی را کاهش دهد [۳۱]. بنابراین شایستگی آموزشی بدنبال

- ۱- برنامه تحصیلی بر اساس وظایف اصلی حرفه ای، فرآیندهای کاری، و شایستگی ها است.
 - ۲- تلفیق علم و عمل صورت پذیرد
 - ۳- فعالیت های یادگیری در موقعیت های حرفه ای متفاوت و معنادار انجام می شود.
 - ۴- دانش، مهارت ها و نگرش ها در یادگیری و ارزیابی ادغام می شوند.
 - ۵- رشد دانشجویان به طور منظم برای اهداف مختلف ارزیابی می شود.
 - ۶- دانشجویان به چالش کشیده می شوند تا در مورد یادگیری خود فکر کنند.
 - ۷- برنامه مطالعاتی به گونه ای ساختار یافته است که دانشجویان به طور فزاینده ای خود هدایت یادگیری خود را انجام دهند.
 - ۸- برنامه تحصیلی از این جهت انعطاف پذیر است که به دانشجویان اجازه می دهد فرصت هایی برای یادگیری و پیشرفت با سرعت خود داشته باشند.
 - ۹- اساتید یادگیری دانشجویان را هدایت می کنند و این راهنمایی با نیازهای یادگیری دانشجویان تنظیم می شود.
 - ۱۰- برنامه تحصیلی توجه صریح به شایستگی های یادگیری، شغلی و شهروندی دارد [۳۲]. این بدان معناست که شایستگی مجموعه ای یکپارچه از دانش، مهارت ها و نگرش است که معنای خود را در زمینه (شغلی) یا وظیفه ای که در آن به کار می رود، به دست می آورد [۳۳].
- شایستگی آموزشی یکی از مهمترین الگوهای توسعه منابع انسانی و آموزش و تربیت افراد شایسته و قابلیت محور است و بر آنچه فرد می تواند در محل کار و در نتیجه، تکمیل یک برنامه شایستگی آموزشی در قالب شایستگی های فنی و غیر فنی انجام دهد، تأکید می کند. این دو شایستگی مکمل

می تواند عامل توسعه و هدر رفت منابع انسانی و تضمین کننده موفقیت دانشگاه فنی و حرفه ای در مسیر توسعه و تکامل باشد. با توجه به تحلیل های انجام شده و در نتیجه کدگذاری و تحلیل مضامین داده های پژوهش، در مجموع شش مقوله نیازسنجی، آمایش سرزمینی و برنامه ریزی، آینده پژوهی، راهنمایی و مشاوره شغلی، مشارکت ذینفعان و کارآفرینی به عنوان مؤلفه های اصلی عوامل راهبردی شایستگی آموزشی دانشجویان دانشگاه های فنی و حرفه ای استان فارس شناسایی شدند.

شایستگی فنی

شایستگی فنی شامل دانش و مهارت بالا در موضوع، فن و حرفه ای خاص و همچنین چگونگی کاربرد آن را شامل می شود و اشاره به دانایی و توانایی در انجام دادن وظایف خاص که شرط آن تبحر و خبرگی در به کارگیری تکنیک و ابزار ویژه و شایستگی علمی - عملی در رفتار و فعالیت است [۳۷] و با تمرکز بر دانش، نگرش و مهارت فنی و مهندسی بر اساس مهارت فنی و استاندارد های شغلی و عملکرد کاری صورت می پذیرد و از طریق آموزش و تجربه و یادگیری حاصل می شود [۳۱]. اساساً، در آموزش های فنی ارتقا باید براساس شایستگی های فنی باشد و شایستگی فنی باید در مورد کیفیت باشد و کیفیت باید در مورد مهارت ها و دانش باشد. قابلیت مشاهده و سنجش در رفتار و عملکرد از ویژگی اصلی این مولفه می باشد [۳۸].

با ارائه موثر ترین شیوه آموزشی جهت توانا نمودن دانشجویان از طریق طراحی و تدوین استانداردهای آموزشی شایستگی، ارزشیابی شایستگی محور مطابق با استانداردهای ملی و بین المللی، ایجاد نظام صلاحیت و تعیین سطوح حرفه دانشجویان می توان گام های موثری در این زمینه برداشت. این عوامل باعث تحریک پذیری و توانایی بالای پاسخ گویی دانشجویان در موقعیت های جدید و چالش های گوناگون در حیطه تخصص مورد نیاز و آتی بازار کار فراملی را فراهم می سازد. از اینرو نقش اساتید مولد و تحول گرا که مسیر توسعه شغلی را با تولید مهارت و خدمات تخصصی در دانشجویان از طریق فعالیت های یادگیری، یاددهنده در محیط آموزشی متنوع ارتقاء می دهند باید افزایش یابد. برنامه های درسی منطبق بر هم سویی و هم افزایی ارتباطات صنعتی، خدماتی، تولیدی و دانشگاهی و توجه به محیط و روش های جدید یاددهی و یادگیری در جهت پر کردن شکافهای بین نتایج یادگیری و الزامات بازار کار مدرن صورت پذیرد و بدنبال آن با ارزیابی شایستگی محور سطوح شایستگی دانشجویان مورد اعتباریابی قرار گیرد. توجه به ملاک و معیار های های کیفیت به منظور پاسخگویی در این

تبیین آنها می پردازیم. همچنین شاخص های این پژوهش گویای مولفه ها می باشد و لازم به ذکر است که تفاوت این مدل با سایر مدل ها از این دیدگاه مورد توجه می باشد که علاوه بر توجه به ابعاد شایستگی فنی و شایستگی غیر فنی نیز به عوامل راهبردی شایستگی پرداخته شده است. در این پژوهش مولفه های جدیدی و گام های راهبردی موثری در بافت پژوهش کشف شد که در پژوهش های سابق مشاهده نشد و یا کمتر به آن پرداخته شده است.

عوامل راهبردی شایستگی:

برنامه ریزی راهبردی فرایندی پویاست و با دورنگری نسبت به واقعیات و موقعیت های موجود، راهبردها و راهکارهای مؤثرتری برای رسیدن به فردای بهتر ارائه می دهد [۳۵]. به همین دلیل نظام های آموزشی از جمله آموزش های فنی و حرفه ای باید تلاش مجددی برای تدوین برنامه های راهبردی داشته باشند تا بتوانند از گردونه زمانه عقب نمانند و آینده را آن گونه که می خواهند و می توانند بسازند. بی شک آموزش های فنی و حرفه ای بنا به ماهیت خود و ارتباط آن با اقتصاد، اجتماع و اشتغال همواره با تغییرات پرشتاب آینده در این حوزه ها روبه روست و ناگزیر از هماهنگی با آن هاست و بیش از هر آموزش دیگری با آینده درگیر است و به آینده نگری و انطباق با این تغییرات نیاز دارد. از مزایای عوامل راهبردی در برنامه های آموزش فنی و حرفه ای می توان به هدایت در راستای ارائه مناسب ترین راه و روش برای ارائه خدمات و آموزش به سیاستگذاران، تعیین چشم انداز مناسب برای جهت گیری های استراتژیک در نیل به اهداف و رسالت ها می باشد [۳۶]. با شناسایی مولفه های پیش برنده در این بعد می توان در راستای ارائه مناسب ترین راه و روش برای ارائه خدمات آموزشی به ذینفعان گام برداشت. در تدوین این ساختار ترکیب تقاضامحوری و عرضه محوری، جهت دهی آموزش به سمت انطباق نیازها و نیازسنجی بروز و مداوم و الزامات بازار با توجه به آمایش سرزمینی، آینده پژوهی شغلی نقش موثری دارد. همچنین مد نظر قرار دادن مسیر تحصیلی و هدایت شغلی دانشجویان، مشارکت ذینفعان داخلی و خارجی، نقش دولت و خانواده و فراهم کردن ارتباطات و تعاملات با دانشگاه در زمینه یاددهی و یادگیری و ایجاد کارآفرینی و زمینه تحریک محیط کسب و کار جامعه هدف را مهیا می نماید. از اینرو با نیازسنجی مستمر و بروز نقاط ضعف و قوت سیستم های آموزشی و فرصت ها و تهدیدهای نظام آموزشی فنی و حرفه ای در جهت تحقق دانشگاه کارآفرین شناسایی می گردد. پس در دنیای در حال تغییر و تحول کنونی که پیشرفت ها و دگرگونی ها به شکل تصاعدی، جلوه گر می شود برنامه ریزی در عوامل راهبردی

شناسایی شدند.

منابع

- 1- Ngware MW, Ochieng' V, Kiroro F, Hungi N, Muchira JM. Assessing the acquisition of whole youth development skills among students in TVET institutions in Kenya. *Journal of Vocational Education & Training*. 2022;1-26.
- 2- Yamada S, Tsujimoto A, Shimazu Y. Japan's Governmental Assistance in TVET for Industrial Human Resource Development: Changing Patterns of JICA's Project-Based Cooperation. *Japan's International Cooperation in Education: History and Prospects*; Springer; 2022. p. 149-70.
- 3- Vaskova K, Julavkova M, Serafini GO, Szamosi LT. Integrating training and performance management of civil aviation inspectors: A pilot study of the mediating role of competency-based training. *International Journal of Training and Development*. 2022;26(1):29-54.
- 4- Peters S. Market conditions of international VET providers: a comparative analysis of Australia, UK, USA, and Germany. *Empirical Research in Vocational Education and Training*. 2021;13(1):1-19.
- 5- Kenayathulla HB. Are Malaysian TVET graduates ready for the future? *Higher Education Quarterly*. 2021;75(3):453-67.
- 6- Malek MA, Ahmad A, Misnan MS. Sustainable Of Quality Control For Delivery Competency Based Training (Cbt) In Accredited Tvet Skills Training Centers. *Journal of Positive School Psychology*. 2022;6(3):2056-68-68.
- 7- Mulder M. Foundations of competence-based vocational education and training. *Handbook of vocational education and training*. 2019:1-26.
- 8- Prokopenko O, Osadchenko I, Braslavskaya O, Malyshevskaya I, Pichkur M, Tyshchenko V. Competence approach in future specialist skills development. *Int J Manage (IJM)*. 2020;11(4):645-56.
- ۹- آزاد ابراهیم. آموزش بر اساس شایستگی CBT. فصلنامه رشد آموزش فنی و حرفه‌ای و کاردانش، ۱۳۹۵؛ ۱(۳).
- 10- Esco (European Skills, Competences, Qualifications and Occupations). European Commission, esco, escopedia : competence 2022, Last update 27/01/2022. <https://esco.ec.europa.eu>. (Current version: ESCO v1.1.0). <https://esco.ec.europa.eu/en/escopedia/competence>.

مولفه عبارتند از دانشجویان، دستاورد ها و اهداف، ارتقای مستمر کیفیت، برنامه های درسی، امکانات و منابع، آموزشگران و پشتیبانی می باشد. شاخص های شناسایی شده در این بعد بدنبال تحول بنیادی در ارائه مهارت های فنی و تخصصی از طریق دنیای آموزش و در دنیای کار که منجر به تولید تخصص فنی، مهارت شغلی، اشباع فکری و پیامد نیروی کار بسیار ماهر و تقویت مؤلفه خلاق می گردد. در نتیجه کدگذاری و تحلیل مضامین داده های کیفی، در مجموع مولفه های محتوای برنامه درسی، استاندارد شایستگی، آموزش، مربیان (اساتید)، محیط، یاددهی و یادگیری و ارزشیابی شدند.

شایستگی غیر فنی

انعطاف پذیری و جدید بودن، ارزشمندی و توجه به اصل پرورش قوا و رشد ویژگی های شخصیتی در کنار شایستگی فنی در مسیر توسعه حرفه ای ارزش شایستگیهای غیر فنی را مهم و موثر نشان داده است و به عنوان مکمل شایستگی فنی مسجل کرده است [۳۹]. شایستگی فنی شرایط اشتغال پرسود را تسهیل می نماید، اما شایستگی غیر فنی جایگاه افراد را به صورت موفقیت انگیزی در سازمان، محل کار و موقعیت شغلی توسعه می دهد و کارکنان که از این شایستگی برخوردارند تصویر زیباتری از سازمان و محل کارشان ارائه می دهند [۴۰]. این شایستگی اساسا رویکردی فلسفی، تربیتی بر ماهیت و ابعاد در ارزشهای انسانی و اخلاق حرفه ای فردی و اجتماعی دارد. در واقع می توان شایستگی و حرفه ای بودن را از ترکیب شایستگی فنی و غیر فنی ادغام بدست آورد. هدف از این نوع آموزش تربیت افراد ماهر و متخصص است که در برگیرنده مهارتهای انسانی و شخصیتی و با قابلیت های فردی، اجتماعی است و در جهت تحقق تفکر تولیدی و مدیریت تولیدی در فراگیران است [۴۱]. این مهارت ها به عنوان ویژگی های شخصیتی و فردی، اهداف و انگیزه ها و جذابیت های اجتماعی که در بازار کار و دانشگاه ارزشمند هستند شرح داده می شود و در واقع ضرورت این شایستگی برای توسعه فردی و اجتماعی، زندگی شهروندی، قابلیت استخدام و موفقیت در محیط کار و زندگی و انعطاف پذیری و قابلیت استخدام و ارتباطات تیم سازی لازم است و کسب شایستگی در این حیطه قدرت و اختیار فرد را به عنوان یک رهبر و تسهیل کننده تعیین میکند [۴۲]. کاربردهای ماهرانه و مناسب شایستگی های فنی به شایستگی غیر فنی وابسته است و نیاز دنیای آموزش و اشتغال مبدا این شایستگی ها می باشد [۴۱]. در خصوص مؤلفه های تشکیل دهنده شایستگی غیر فنی، پس از بررسی و تحلیل داده ها مؤلفه های شخصیتی، بین فردی، سبک تفکر و روانی، اجتماعی

- 21- Mohammad Shafi M, Neyestani MR, Jafari SEM, Taghvaei V. The Quality Improvement Indicators of the Curriculum at the Technical and Vocational Higher Education. *International Journal of Instruction*. 2021;14(1):65-84.
- 22- Hayes J, Maslen S, Holdsworth S, Sandri O. Defining the capable engineer: Non-technical skills that support safe decisions in uncertain, dynamic situations. *Safety Science*. 2021;141:105324.
- 23- Inmaculada CL, Beatriz R-L. The relevance of transversal competences in vocational education and training: a bibliometric analysis. *Empirical Research in Vocational Education and Training*. 2020;12(1).
- ۲۴- نیکوروش اقدس و همکاران. الگوی آموزش مبتنی بر شایستگی در هنرستان‌های فنی و حرفه ای و کار دانش: نظریه داده‌بنیاد. *دوماهنامه علمی- پژوهشی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، ۱۴۰۰؛ ۱۴ (۵): ۲۹۳-۳۰۳.
- ۲۵- صادقی فرجعفر، سعیدیان خوراسگانی نرگس، براتعلی مریم. تحلیل تماتیک ابعاد و مؤلفه‌های آموزشی در توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای. *فصلنامه علمی کارافن*، ۱۴۰۰؛ ۱۲(۱).
- ۲۶- اصغرنژاد کریم، رنج دوست شهرام، عظیمی محمد. تبیین مؤلفه‌های تربیت حرفه‌ای مبتنی بر شایستگی و تحلیل جایگاه آن در کتاب‌های درسی مربوط به شایستگی‌های غیرفنی دوره دوم متوسطه فنی و حرفه‌ای و کار دانش. *نوآوری‌های آموزشی*، ۱۳۹۹؛ ۱۹ (۱).
- ۲۷- شاکری محسن، برزگر بفرورنی کاظم، جمشیدی محمدعلی. ارائه الگوی تناسب آموزش‌های فنی و حرفه‌ای با نیازهای بازار کار از دیدگاه صاحبان صنایع شهر یزد بر اساس نظریه داده بنیاد. *نوآوری‌های آموزشی*، ۱۳۹۸؛ ۱۸ (۳).
- ۲۸- امین بیدختی علی اکبر، نجفی محمود، شریعتی فرهاد. آسیب‌شناسی آموزش‌های مهارتی بر مبنای الگوی سه‌شاخگی: مطالعه موردی استان کردستان. *فصلنامه آموزش مهندسی ایران*، ۱۳۹۸؛ ۲۱ (۸۱).
- ۲۹- مهدی رضا، بارانی سپیده. تحلیل جایگاه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارتی در نقشه جامع علمی کشور. *فصلنامه علمی کارافن*، ۱۳۹۸؛ ۱۶ (۲): ۳۲-۱۵.
- ۳۰- گال مردیت، بورک والتر، گال جویس. روش‌های تحقیق کمی و کیفی در علوم تربیتی و روانشناسی. مترجمان (جمعی از مولفان زیر نظر دکتر احمدرضا نصر اصفهانی). تهران: انتشارات سمت. چاپ یازدهم. ۱۴۰۰.
- 11- Nederstigt W, Mulder M. Competence Based Education in Indonesia: Evaluating the Matrix of Competence-Based Education in Indonesian Higher Education. 2011.
- ۱۲- دانشگاه فنی و حرفه ای. گزارش عملکرد چهار سال تلاش دانشگاه فنی و حرفه ای از آذر ۱۳۹۶ تا اسفند. تهران: دانشگاه فنی و حرفه ای؛ ۱۴۰۰.
- ۱۳- محبوبه محمد علی. آموزش‌های فنی و حرفه ای و راه‌های اصلاح آن. *فصلنامه رشد آموزش فنی و حرفه ای و کار دانش*، ۱۳۹۰؛ ۱(۷).
- ۱۴- ظهور، حسن و همکاران. بررسی وضعیت علوم مهندسی در کشور برای جهت‌گیری آینده (خلاصه مجموعه نشست‌های کارگروه‌های تخصصی فرهنگستان علوم ج.ا. ایران). *فصلنامه آموزش مهندسی ایران*، ۱۳۹۸؛ ۲۱ (۸۴): ۸۵-۱۰۱.
- ۱۵- صالحی عمران ابراهیم، عین‌خواه فرناز. طراحی الگوی توسعه شایستگی‌ها برای رشته مهندسی عمران با توجه به نیازهای بازار کار. *فصلنامه آموزش مهندسی ایران*، ۱۴۰۰؛ ۲۳ (۸۹): ۴۱-۱۹.
- ۱۶- میرجلیلی طیبه. ارزیابی میزان کاربرد مهارت‌های اشتغال‌پذیر فارغ‌التحصیلان دختر رشته معماری آموزش‌شده فنی و حرفه ای دختران یزد. *فصلنامه علمی کارافن*، ۱۴۰۰؛ ۱۸ (۴): ۲۹۷-۳۱۵.
- ۱۷- عزیزلی، محمد هادی و همکاران. طراحی و اعتباریابی مدل شایستگی آموزشی در دانشجویان دانشگاه‌های فنی و حرفه ای استان فارس. *رساله دکتری. دانشکده علوم تربیتی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت*؛ ۱۴۰۱. ۲۸۸.
- 18- Som MFM, Fahmy-Abdullah M, Rashid UK, Rahim MB. Entrepreneurship training model for competency-based training (CBT) concept at skills training centre in Malaysia. *International Journal of Health Sciences*. 2022(II):12001-13.
- 19- Khan S, Ahmed RR, Streimikiene D, Streimikis J, Jatoi MA. The competency-based training & assessment, and improvement of technical competencies and changes in pedagogical behavior. *E & M Ekonomie a management*. 2022;25(1):96-112.
- 20- Rodzalan SA, Noor NNM, Abdullah NH, Saat MM. TVET Skills Gap Analysis in Electrical and Electronic Industry: Perspectives from Academicians and Industry Players. *Journal of Technical Education and Training*. 2022;14(1):158-77.

- 41- Khilji NK, Roberts SA, editors. Soft skills acquisition for the knowledge economy: a research strategy for policy evolution in technical and vocational education and training (TVET) in intermediate and emergent economies. *Eurasian Business and Economics Perspectives: Proceedings of the 34th Eurasia Business and Economics Society Conference*; 2022: Springer.
- 42- Cimatti B. Definition, development, assessment of soft skills and their role for the quality of organizations and enterprises. *International Journal for quality research*. 2016;10(1):97.
- 31- Misbah Z, Gulikers J, Dharma S, Mulder M. Evaluating competence-based vocational education in Indonesia. *Journal of Vocational Education & Training*. 2020;72(4):488-515.
- 32- Sturing L, Biemans HJ, Mulder M, De Bruijn E. The nature of study programmes in vocational education: Evaluation of the model for comprehensive competence-based vocational education in the Netherlands. *Vocations and Learning*. 2011 Nov;4:191-210.
- 33- Wesselink R, Biemans H, Gulikers J, Mulder M. Models and principles for designing competence-based curricula, teaching, learning and assessment. *Competence-based vocational and professional education: Bridging the worlds of work and education*. 2017:533-53.
- 34- Lassnigg L. Competence-based education and educational effectiveness. *Competence-based vocational and professional education: Bridging the worlds of work and education*. 2017:667-93.
- 35- Lee SF, Lo KK, Leung RF, Sai On Ko A. Strategy formulation framework for vocational education: integrating SWOT analysis, balanced scorecard, QFD methodology and MBNQA education criteria. *Managerial auditing journal*. 2000 Nov 1;15(8):407-23.
- 36- Haruna R, Kamin YB. Factor Analysis of the Challenges and Strategies for Effective Work-Based Learning in Nigerian Technical and Vocational Education. *Jurnal Pendidikan Teknologi dan Kejuruan*. 2019 Apr 10;25(1):21-30.
- 37- Tegen Y. Current Status of Competency-Based Training in Technical and Vocational Education and Training of Woreta Tvet College 2022.
- 38- Kanwar A, Balasubramanian K, Carr A. Changing the TVET paradigm: new models for lifelong learning. *International Journal of Training Research*. 2019;17(sup1):54-68.
- 39- Mishra S, Sahoo M. Motivation to transfer soft skills training: a systematic literature review. *Management Research Review*. 2022;45(10):1296-322.
- 40- Jackson D, Chapman E. Non-technical competencies in undergraduate business degree programs: Australian and UK perspectives. *Studies in Higher Education*. 2012;37(5):541-67.